

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента
Ковальчук Світлани Ярославівни
на дисертаційну роботу **Білокінної Ілони Дмитрівни** на тему:
**«Формування інституційного механізму становлення «зеленої
економіки» в аграрній сфері»,**
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Детальне вивчення дисертаційної роботи, змісту автореферату та наукових праць Білокінної Ілони Дмитрівни дозволило представити ґрунтовну характеристику основних результатів дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковими програмами. Нові виклики світової економіки обумовили необхідність модернізації економічного розвитку країни для забезпечення сталості через «зелене» зростання. Нагальною проблемою є розроблення моделей «зеленої економіки». Як і раніше залишається необхідність нарощування потенціалу країни для екологізації агропродовольчого сектору; розробки системних довгострокових заходів, що актуалізується у зв'язку із загостренням екологічних проблем; розширення доступу до «зелених» технологій і інвестицій та передачі практичного досвіду управління зацікавленим країнам і організаціям. Потребує вирішення оцінка стану реалізації «зеленого» напрямку розвитку аграрної сфери економіки в контексті європейських вимог торгового обміну і визначення місця України в системі міждержавного партнерства шляхом оцінки європейської системи показників «зеленого» зростання та можливості її застосування у вітчизняній практиці, як інформаційної основи управління та моніторингу продуктивності ресурсної бази агросфери.

Слід звернути увагу на те, що під впливом трансформаційних процесів у руслі «зеленого» зростання та «зеленої» економіки, у сільському господарстві мають місце значні якісні зміни речових і особистих факторів виробництва. Кількісно і якісно змінюється матеріально-технічна база сільськогосподарського виробництва в процесі переходу цієї галузі до широкого використання системи машин, біотехнологій, інновацій, комп'ютерної техніки. Зростає професійний рівень працівників, виникають і отримують поширення нові форми організації виробництва.

Сутність «зеленої» економіки більш повно розкривається за допомогою таких понять, як «зелене» зростання, «органічне сільське господарство», «зелені» робочі місця, «зелені» закупівлі, «зелене» фінансування, «зелені» облігації, «зелені» інновації та інші. «Зеленими» прийнято називати такі види діяльності, які сприяють охороні навколишнього середовища, її відновлення та розвитку «зелених» секторів економіки. З розширенням «зеленої» економіки буде зростати число «зелених» робочих місць.

Проте для розбудови аграрного сектору економіки необхідним є створення дієвого інституційного механізму, який став би основою для подальшого розвитку «зеленої економіки» в аграрній сфері.

Актуальність дисертації Білокінної І.Д. зумовлена потребою поглиблення теоретико-методичних положень та розробки науково-практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету за темами: «Розвиток органічного виробництва в Україні на основі модернізації навчального процесу аграрних закладів вищої освіти» (номер державної реєстрації 0119U103808), де автором висвітлені перспективи розвитку органічного виробництва як фактору впливу на розвиток економіки та аграрної сфери;

«Розробка науково-методичних засад оцінки ефективного управління і розвитку підприємств АПК в глобально-трансформаційних умовах» (номер державної реєстрації 0118U100511), де автором обґрунтовано необхідність переходу аграрних підприємств до органічного виробництва та активного використання альтернативних джерел енергії; «Управління розвитком економічних систем в умовах міжнародної конвергенції аграрного бізнесу» (номер державної реєстрації 0117U004204), де автором визначено ступінь важливості розвитку органічного виробництва для економічного зближення з європейськими країнами; «Маркетингове управління розробленням інноваційної продукції олійно-жирового підкомплексу України» (номер державної реєстрації 0118U004781), де автором визначено пріоритетні напрями інституційної трансформації аграрної сфери в умовах обмеженості ресурсів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані, достовірні та впливають із результатів дослідження, базуються на застосуванні як загальнонаукових методів дослідження – аналізу, синтезу, порівняння, індукції, дедукції, так і спеціальних: абстрактно-логічний – для визначення мети і завдань; аналітико-монографічний – для вивчення літературних джерел, законодавчих, нормативно-правових актів, факторний аналіз – для визначення ступеню зв'язку між собівартістю сільськогосподарської продукції та факторів, що впливають на неї; комплексний підхід – для авторського формулювання дефініції «зелена економіка» та інституційний механізм «зеленої економіки»; причинно-наслідковий аналіз – для визначення інституційних бар'єрів для розвитку «зеленої економіки»; статистико-економічний – для пошуку та обробки статистичних даних і дослідження індикаторів «зеленої економіки» в глобальному вимірі; логічного узагальнення – для формування висновків до розділів та загальних

висновків.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження Білокіної І.Д. також підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях та повнотою використаної інформації. Дисертаційну роботу позитивно характеризує системність підходу, логічна послідовність і аналіз причинно-наслідкових зв'язків, що дозволило вирішити означені завдання дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження. У результаті вирішення широкого кола теоретичних і методичних завдань щодо інституційного механізму «зеленої економіки» у дисертаційній роботі одержані положення і висновки, які характеризуються науковою новизною.

Дисертанткою на високому рівні розкрито теоретичні засади інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері, надано авторське бачення дефініцій «зелена економіка» – це економіка, яка забезпечує благополуччя усіх верств населення, з мінімальними ризиками для навколишнього середовища.

Економіка в якій люди цінують усі наявні природні ресурси, дбайливо до них ставляться для того, щоб наші нащадки мали гарний приклад та змогу безпечно існувати в умовах обмеженості ресурсів (розділ 1, с. 48); інституційний механізм «зеленої економіки», яке полягає у структурованому порядку взаємодії інститутів, інституцій та їх скоординованому впливі на економічні процеси, екологічну та соціальну сферу з метою досягнення ефективного функціонування економіки держави відповідно до Цілей сталого розвитку (розділ 1, с. 37 – 38).

Важливим є авторський методичний підхід до оцінки інституційного забезпечення, який полягає у визначенні «зелених» інститутів та інституцій, які впливають на взаємодії людей, суб'єктів господарювання (розділ 1, с. 35, 55).

Представляють науковий інтерес результати економіко-математичного моделювання собівартості сільськогосподарських підприємств, які показали

значну залежність її від енерговитрат (розділ 2, с. 96 – 103).

В дисертації досліджено фактори та умови, що впливають на розвиток «зеленої економіки» в аграрній сфері, які свідчать про наявність важливих формальних інституцій, що є основою для подальшого розвитку елементів «зеленої економіки», зокрема альтернативних джерел енергії та органічного землеробства і виробництва (розділ 1, с. 64 – 65; розділ 2, п. 2.1).

Інтерес викликає дослідження сучасного стану розвитку енергетичних кооперативів у зарубіжних країнах та науково обґрунтовано необхідність у додаванні до поняття енергетичного кооперативу частки «зелений», оскільки метою їх діяльності є виробництво і споживання енергії та палива на основі відновлюваних джерел (розділ 2, с. 137–143).

Обґрунтовано необхідність створення «зелених» енергетичних кооперативів в сільській місцевості, шляхом переробки сільськогосподарських відходів на біогаз, для зменшення витрат аграрних підприємств на енергію та паливо (розділ 2, с. 135 – 136).

Заслуговує на увагу запропонований авторкою методичний підхід до оцінки організаційно-економічного механізму сталого розвитку за рахунок відповідності Цілям сталого розвитку, в тому числі, національних індикаторів сталого розвитку, що стосуються розвитку сільського господарства (розділ 3, с. 179 – 181).

Важливою розробкою є авторський підхід до оцінки стану розвитку «зеленої економіки» та сталого розвитку аграрної сфери за допомогою сформованих індикаторів (розділ 3, с. 192 – 193).

Вагомий внесок у подальше становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері склав, сформований авторкою, інституційний механізм, який ґрунтується на інституті «зеленого» кооперування, інституті саморегулювання та інституті сімейного підприємництва (розділ 3, с. 201 – 203).

Практична значимість дослідження для науки і практики,

впровадження наукових результатів, напрями їх подальшого використання. Наукові положення та рекомендації, отримані за результатами дослідження у вигляді практичних пропозицій і методичних рекомендацій впроваджені в практичну діяльність Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 08-0129/8858 від 07.12.2020 р.), фермерського господарства «Таргет–Лан» (довідка № 9 від 22.10.2020 р.), ТОВ «Літинський молокозавод» (довідка про впровадження № 437 від 03.06.2019 р.). Результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні дисциплін «Національна економіка в умовах глобальних інституціональних трансформацій», «Аграрна політика та земельні відносини», «Біопалива: ефективність виробництва та споживання в АПК України» (довідка №01.1-60-2039 від 31.12.2020 р.).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. За темою дисертаційної роботи Білокіної Ілони Дмитрівни опубліковано 20 наукових праць, серед яких 10 статей – у наукових фахових виданнях (5,73 друк, арк.), 1 стаття – у міжнародному виданні (0,72 друк. арк.). Загальний обсяг наукових праць за темою дисертації становить 7,99 друк, арк., особисто авторці належить 7,92 друк. арк.

Автореферат відповідає змісту дисертації, в публікаціях досить повно викладені та відображені основні положення і результати дослідження.

Основні положення дисертації та елементи наукової новизни з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертації, дотримано. Апробація на наукових конференціях є достатньою.

Крім того, до позитивних моментів дисертації слід віднести велику

кількість опрацьованого в процесі роботи матеріалу. Зміст дисертації вказує на глибоке вивчення авторкою різноманітних джерел, пов'язаних з питаннями інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері.

Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України

Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Усі результати дослідження, що містяться в дисертації та виносяться на захист, отримані і сформульовані ним особисто. Робота написана діловою українською мовою, без істотних лексичних і граматичних помилок. Матеріал подано у логічній послідовності, що забезпечує доступність його сприйняття.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації становить 183 сторінки комп'ютерного тексту. Робота містить 31 таблицю, 28 рисунків, 10 додатків викладених на 29 сторінках. Список використаних джерел налічує 193 найменування.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фахом спрямуванням дисертація відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Автореферат повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дослідження та є ідентичним з результатами дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих результатів, слід звернути увагу на деякі дискусійні положення та недоліки.

1. Показуючи сутність інституційного забезпечення аграрної сфери на засадах «зеленого» зростання (п.1.3. стор.55), доцільно, з огляду на тему дослідження, було би зробити акцент на конкретизації складових, що характеризують зелене зростання.

2. У розділі 2 п.2.1 наведено результати аналізу економічної оцінки факторів та умов формування «зеленої» економіки як для сільськогосподарських підприємств так і господарств населення (стор.77-103). Бажано було би розрахувати ефект декаплінгу, для виявлення неузгодженості і розбіжності темпів економічного зростання із темпами зміни показників, які характеризують негативний вплив на навколишнє середовище та екологічний збиток.

3. Автором не в достатній мірі обґрунтовано зелена ефективність аграрного бізнесу п.2.2. Можливо мало сенс застосувати підхід ОЕСР до оцінки прогресу у напрямку "зеленого" зростання аграрного сектору, яка об'єднує основні параметри "зеленого" зростання з базовими принципами бухгалтерського обліку і моделлю "тиск — стан — реакція, та яка використовується в екологічній звітності і експертизі

4. У п. 3.1 рис 3.8 (стор. 201) наведений розроблений автором Інституційний механізм становлення «зеленої» економіки в аграрній сфері. Незрозуміло за якими критеріями здійснюється оцінювання дієвості цього механізму. Можливо мало сенс розширити критеріальну базу оцінювання за рахунок ключових показників економічного зростання.

5. У п.3.3. (стор.185-203) Стратегічна пріоритетність розвитку «зеленої економіки» автор не враховує положення «Зеленої Угоди ЄС» 2019р. та угоди «З ферми на віделку»2020р.,до яких приєдналась Україна.

6. У роботі є деякі граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують теоретичної та практичної значущості одержаних результатів дослідження.

Загальний висновок

Резюмуючи результати дослідження, можна стверджувати, що дисертація Білокінної Ілони Дмитрівни є результатом самостійного дослідження, повноцінною та завершеною науковою працею, виконана в логічній послідовності, широко охоплює та глибоко опрацьовує поставлену проблему, відповідає вимогам МОН України відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами), які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а також паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за відповідною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доцент кафедри економіки
Вінницького національного
аграрного університету
к.е.н., доцент

С.Я. Ковальчук

Офіційний підпис
відчую

Головний відділу
кадрів ВНАУ

Григор'єва А.А. Красносвобода